

Sloboda stvaralaštva!

Creative commons

Nedavno smo bili svjedoci festivala "Sloboda stvaralaštva!", kojom prilikom je i službeno pokrenut hrvatski sustav Creative Commons licenciranja, koji autorima nudi veća prava za licenciranje svojih djela

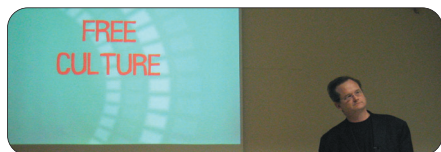
Piše: Ivan Capan

U ovoj smo rubrici dosad uglavnom govorili o softveru, i to većinom slobodnom, objavljenim pod nekom od varijanti GNU GPL licence, dakle *open source*. No, u širem području ljudskog umjetničkog stvaranja ta ili slične licence ne mogu dobro izraziti težnje autora umjetničkih djela (glazba, filmovi, likovna djela, knjige, znanstveni radovi i sl.) da svoje radove poklone zajednici, no da pritom ipak zadrže autorska prava nad njima. Današnji svijet umjetničkih djela zasniva se na principu: djelo postaje zaštićeno onog trena kad nastane, a jedino autor ima pravo na umnožavanje i distribuciju. Nije postojao pravni mehanizam kojim bi se autori odrekli nekih od tih prava. U tu svrhu 2001. godine osnovana je neprofitna organizacija Creative Commons. Čine ju pravnici specijalizirani za intelektualno vlasništvo i pravo u kiberprostoru (*cyberspace*). Oni vjeruju kako će svojim radovima pomoći da autorima budu omogućeni novi načini distribucije bez gubitka autorskih prava, a korisnici dobiju više slobode u korištenju svojih radova, čime će se pospešiti kulturni, tehnološki i društveni napredak.

Creative Commons

U tu svrhu stvorili pravnu i tehničku osnovu novog načina licenciranja. Definirali su skup licenci i besplatno ih dali na korištenje. S tehničke strane postavljen je format njihova zapisa, kako bi se uz datoteku koja predstavlja autorско djelo mogao distribuirati i njen opis s vrstom licence.

Creative Commons dopušta licenciranje rada na više načina. Moguće je čak i kombinirati licence, sve dok se međusobno ne isključuju. Tako od četiri varijante možemo složiti 11 dopuštenih kombinacija. Po jednoj (*Attribution*) neko djelo može se slobodno kopirati, distribuirati, mijenjati, prikazivati i izvoditi, no uvijek se mora zadržati spomen originalnog autora. Njena nekomercijalna varijanta omogućuje sve to, no bitno je da se time ne zarađuje novac.

■ **Lawrence Lessig govorio je između ostalog i o ograničavanju slobode na Internetu pod izlikom suzbijanja piratstva te kulturi slobodnog dijeljenja radova**

▲ Plakat za festival "Sloboda stvaralaštva!"

Verzija *Derivative Works* zabranjuje ikakvo mijenjanje postojećeg rada; može se sve, ali isključivo s originalom. *Share Alike* je takva licenca koja potiče mijenjanje, no strogo propisuje da se i izvedeni materijali moraju objaviti pod istim uvjetima kao i original.

Dodavanje rada u CC sustav nije složeno. Bitno je da se na web stranici gdje se taj rad pojavljuje vidno istakne logotip pojedine licence. Dodatno je moguće definirati i metainformacije o djelu. Za sve to pomaže nam i forma na stranicama udruge. Neka od svjetskih glazbenih imena, kao što su Beastie Boys, David Byrne, Thievery Corporation i Gilberto Gil, objavila su nekoliko svojih pjesama pod CC licencom.

Motivacija samih autora ne mora dolaziti samo iz čistog altruizma. Oni se mogu nadati i konkretnim financijskim učincima, jer će na ovaj način proširiti distribuciju svojih radova, a opet spriječiti nekontrolirano umnožavanje. Licenca ni na kakav način ne ograničava nečiju zaradu. Netko je jednostavno ponosan na svoj uradak i veseli ga da i drugi autori izgrađuju neke nove radove na predlošku njegova. Poneki znanstvenik pak želi da se njegova otkrića dalje razrađuju i budu temelj novima. Netko time izgrađuje svoju reputaciju, a netko, objavivši samo dio svojih radova, reklamira i ostatak koji mu onda donosi profit.

Sloboda stvaralaštva!

Kako bi se i domaćoj publici predstavio koncept novosteečenih sloboda, Multimedijalni institut i projekt Zagreb - Kulturni kapital Evrope 3000 organizirali su festival "Sloboda stva-

ralaštva!" (www.slobodastvaralastvu.net). Održan je od 12. i 15. siječnja na lokacijama u Zagrebu te 22. siječnja u Splitu. U sklopu festivala službeno je pokrenut hrvatski sustav Creative Commons licenciranja. Tim je povodom Lawrence Lessig, jedan od osnivača CC-a i predvodnik globalnog pokreta za slobodno stvaralaštvo, održao nekoliko govora. On je najistaknutiji zagovornik "slobodne kulture" bazirane na principima dijeljenja i suradnje te veliki kritičar regulacije intelektualnog vlasništva, koju smatra kočnicom inovacije i kreativnosti; objavio je i nekoliko knjiga na tu temu. Povodom objavljivanja hrvatskog izdanja knjige "Kod i drugi zakoni kiberprostora" održao je predavanje o tehnološkim aspektima kontrole i ograničavanja slobode na Internetu te o političko-pravnim koracima koje moramo poduzeti protiv toga. To je samo jedno u seriji predavanja "Društvo znanja i slobodna razmjena informacija" u organizaciji Multimedijalnog instituta i CARNeta, a nakon predavanja Ebena Moglena. Oba su dostupna na adresi mod.carnet.hr/hr/carnet/drustvo_znanja, a nažalost nisu uspjela stati na ovomjesečni DVD.

U glazbenom dijelu festivala u dvorani Močvara predstavili su se i brojni autori s EGO-BOO.bits etikete. Posjetilo ih je više od dvije tisuće ljudi. Nove licence zainteresirale su i velik broj hrvatskih umjetnika te je za očekivati velik priliv sadržaja pod CC licencom. Na izložbi su predstavljena i nastojanja digitalnog arhiviranja svjetske kulturne baštine, odnosno projekti poput Archive.org, Gutenberga, Wikipedije, MIT OpenCourseWare i GNU.org.